

GRZEGORZ KUBLIN
Żywocice

Thomas Elias Beran OP (1683–1742) – czeski prowincjał

Jednym z czeskich prowincjałów Zakonu Kaznodziejskiego był Thomas Elias Beran, który piastował ten urząd w latach 1732–1736¹. W tym czasie klasztory dominikańskie na Śląsku należały do prowincji czeskiej. Za rządów Berana co roku były wizytowane klasztory dominikanów i dominikanek w Raciborzu². Jednak zachował się tylko jeden spis zarządzeń powizytacyjnych dla raciborskich dominikanek, które wydał on 31 października 1733 r. Są to zarazem jedyne znane zarządzenia z XVIII w. dla tychże zakonnic³, stąd tenże prowincjał zasługuje na większą uwagę. Jego podstawowy biogram opracował Jakub Zouhar⁴. Celem niniejszego tekstu jest szersze przedstawienie życia i aktywności tegoż dominikanina, z wykorzystaniem materiałów archiwalnych, zachowanych przede wszystkim w Narodowym Archiwum w Pradze.

Thomas Elias Beran był z pochodzenia Czechem. Urodził się on 24 października 1683 r. w Pradze. Habit dominikański przyjął 14 lipca 1699 r. w klasztorze św. Idziego w Pradze. Roczny nowicjat odbył w klasztorze św. Michała w Litomierzycach, a profesję zakonną złożył 14 lipca 1700 r. w klasztorze św. Idziego w Pradze⁵. Z Litomierzyc został skierowany 8 sierpnia 1700 r. na studia filozoficzne pod

¹ Listę czeskich prowincjałów, sprawujących swój urząd w latach 1426–1808, przedstawił: J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie v raném novověku (1435–1790)*, Praha 2010, s. 245–247.

² Wiadomo, że wizytację raciborskich dominikanów zakończono: 3 XII 1732, 3 VIII 1733, 28 VI 1734, 25 VI 1735 r., a raciborskich dominikanek: 15 XII 1732, 8 VIII 1733, 26 VI 1734, 30 VI 1735 r. Národní archiv v Praze (dalej: NApr), ŘD 13, s. 226, 234, 241–242, 273.

³ *Tamże*, s. 237. Zarządzenia powizytacyjne dla raciborskich dominikanek, wydane w XVII w., znajdują się w: ArDomKr, Rs 1.

⁴ J. ZOUHAR, *Beran, Thomas Elias*, w: T. BAUTZ (wyd.), *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. XXXIV, Nordhausen 2013, kol. 84–85.

⁵ *Nomina & cognomina fratrum Ordinis Praedicatorum Provinciae Bohemiae cum expressione gradus, patriae, affiliationis, aetatis, professionis, incolatus & officii pro anno MDCCXXXVIII*, [Pra-

kierunkiem Cypriana Lischa OP do studium generalnego w klasztorze św. Idziego w Pradze. Wystąpił w dyspucie 28 stycznia 1706 r. w roli broniącego tez. Zdał egzamin na spowiednika 18 kwietnia 1707 r. Ze studium generalnego w Pradze został wysłany 30 maja 1707 r. na studia do Bolonii⁶. Jako boloński student, 8 marca 1709 r. otrzymał pozwolenie na nawiedzenie grobów św. apostołów Piotra i Pawła, jeszcze przed powrotem do swojej prowincji⁷. Po ukończeniu zagranicznych studiów ze stopniem lektora otrzymał zezwolenie na powrót do Pragi, datowane na 24 maja 1710 r.⁸

Po przybyciu do kraju powtórnie zdał egzamin na lektora 21 lipca 1710 r. (nostryfikacja) w studium generalnym w klasztorze św. Idziego w Pradze⁹. 15 sierpnia 1710 r. został przeniesiony do studium w Czeskich Budziejowicach na urząd lektora. Stąd trafił do studium generalnego w Pradze, gdzie 15 lipca 1712 r. ustanowiono go lektorem filozofii i magistrem nowicjuszów¹⁰. Jako lektor przewodniczył dysputom 28 lipca i 13 sierpnia 1713 r.¹¹ W planie studiów z 17 lipca 1714 r. wyznaczony został na drugiego profesora (*lector secundarius*) w studium formalnym w klasztorze św. Marii Magdaleny w Pradze, gdzie przebywał trzy lata¹². Kapituła prowincjalna zebrana 2 maja 1716 r. we Wrocławiu prosiła generała zakonu, aby podniósł lektora Thomasa Eliasa Berana do stopnia bakałarza (prezentata)¹³. Nominację otrzymał on 6 czerwca 1716 r.¹⁴, a jego promocja na bakałarza odbyła się 6 lipca 1716 r.¹⁵ W planie studiów z 7 maja 1717 r. prze-

gae 1738], s. Fv; J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum recensiti notis historicis et criticis illustrati*, t. III, R. COULON, A. PAPILLON (wyd.), Romae – Parissis 1909–1934, s. 729.

⁶ NAPr, ŔD 17, s. 202, 225, 274, 349.

⁷ Archiwum Generale Ordinis Praedicatorum in Roma, IV, *Registra Magistrorum*, nr 200, s. 222v; J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 160.

⁸ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 2.

⁹ NAPr, ŔD 17, s. 90.

¹⁰ NAPr, ŔD 10, s. 299, 377. Jako lektor filozofii w Studium Generalnym w klasztorze św. Idziego w Pradze jest potwierdzony: 14 IX 1712 r., 29 X 1712 r., 30 VI 1713 r. NAPr, ŔD 17, s. 127, 429–430; NAPr, ŔD 10, s. 393. Według innego źródła został ustanowiony dopiero 24 VIII 1712 r. – po dwuletnich wykładach filozofii w Czeskich Budziejowicach. NAPr, ŔD 17, s. 165.

¹¹ *Tamże*, s. 356.

¹² NAPr, ŔD 10, s. 405. Jako lektor w klasztorze św. Marii Magdaleny w Pradze jest potwierdzony: 28 lipca 1715 r., 28 lipca 1716 r. (na trzeci rok). *Tamże*, s. 421, 511.

¹³ *Tamże*, s. 501; *Acta capituli provincialis Fratrum Praedicatorum, Wratislaviae in conventu S. Adalberti, die 2. Maii, anno 1716. celebrati*, [Pragae 1716].

¹⁴ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 3.

¹⁵ NAPr, ŔD 17, s. 37. Jako bakałarz (prezentat) jest potwierdzony w latach: 1718 (1 IX), 1719 (18 IX, 12 X), 1720 (27 I, 2–3 III, 7 III, 18 III, 7 IV, 8 V, 8 VII, 27 VIII, 7 IX, 10 IX, 20 IX, 25 IX), 1721 (7 III, 15 III, 17 III, 22 III, 6 V, 8 V, 17 V, 28 VI, 30 VII, 1 VIII, 6 VIII), 1723 (7 IV, 11 IV, 14 IV, 12 VI, 19 VI, 23 VI, 1 VII, 2 VIII, 6 IX, 9 IX, 11 IX, 16–17 IX, 23–24 IX, 1 X, 28 XII), 1724 (18 III,

znaczony był na profesora teologii w studium w Znojmie, skąd 6 grudnia 1717 r. został przeniesiony do studium formalnego w Brnie, gdzie pełnił funkcję profesora teologii (prymariusza). Tę funkcję przewidziano dla niego również w planie studiów z 26 sierpnia 1718 r. Pozostał w Brnie na drugi rok¹⁶. Stąd powędrował do klasztoru św. Idziego w Pradze, gdzie 9 września 1719 r. został magistrem studentów¹⁷. Funkcję tę pełnił w latach 1719–1721¹⁸. Jednak już 7 lipca 1721 r. wystąpił jako socjusz czeskiego prowincjała¹⁹. 7 marca 1722 r. został mianowany (*litterae patentes*) bakałarzem studium generalnego w Pradze, a 26 marca 1722 r. ustanowiony na tym stanowisku²⁰.

Kolejnym szczeblem kariery Berana było powołanie go na regensa studium generalnego w Pradze, co nastąpiło 20 marca 1723 r.²¹ Na tym urzędzie został ustanowiony 6 kwietnia 1723 r.²² Pełnił go w latach 1723–1725²³. Nowym regensem 14 września 1725 r. został Antonius Liesch²⁴.

Już kapituła prowincjalna zebrana 19 października 1720 r. w Brnie przewidywała podniesienie go do stopnia magistra teologii²⁵. Jednak tym tytułem obdarzono go dopiero 13 maja 1724 r.²⁶ Jego promocja na magistra teologii odbyła

26 IV, 3 VI). NAPr, ŘD 10, s. 542, 592; NAPr, ŘD 17, s. 15, 37, 62–63, 99–101, 171, 173, 210–212, 228, 288–291, 310–312, 374–376.

¹⁶ NAPr, ŘD 10, s. 521, 532, 540.

¹⁷ NAPr, ŘD 17, s. 171.

¹⁸ Pismo potwierdzające udzielone pełnomocnictwo zostało wysłane 11 VII 1719 r. NAPr, ŘD 10, s. 549. Jako magister studentów potwierdzony jest w latach: 1719 (25 VIII, 18 IX, 12 X, 26 X), 1720 (27 I, 2–3 III, 7 III, 18 III, 7 IV, 7–8 V, 8 VII, 27 VIII, 7 IX, 10 IX, 20 IX, 25 IX, 19 X), 1721 (7 III, 15 III, 17 III, 22 III, 6 V, 8 V, 17 V, 28 VI, 30 VII, 1 VIII, 6 VIII). *Tamże*, s. 549, 592; NAPr, ŘD 13, s. 8; NAPr, ŘD 17, s. 15, 62, 99, 171, 210–211, 225, 228, 288–289, 310–311, 374–375, 378.

¹⁹ NAPr, ŘD 13, s. 22.

²⁰ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 4; NAPr, ŘD 17, s. 172. W roli bakałarza studium generalnego w Pradze jest widziany: 14 lipca 1722 i 14 kwietnia 1723 r. NAPr, ŘD 13, s. 45; NAPr, ŘD 17, s. 212.

²¹ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 5.

²² NAPr, ŘD 17, s. 173.

²³ Jako regens jest potwierdzony w latach: 1723 (7 IV, 11 IV, 12 VI, 18–19 VI, 23 VI, 1 VII, 5 VII, 2 VIII, 6 IX, 9 IX, 11 IX, 16–17 IX, 23–24 IX, 1 X, 28 XII), 1724 (18 III, 26 IV, 3 VI, 14 VI, 19 VI, 5 VII, 9 VII, 19 VII, 22 VII, 26 VII, 14 VIII, 31 VIII, 7 IX, 13 IX, 20 IX, 3 X, 16 X), 1725 (21 II, 7 III, 16 III, 7 IV, 12 IV, 5 VIII, 5 IX, 10 IX, 12 IX). NAPr, ŘD 13, s. 58, 61, 83, 99; NAPr, ŘD 17, s. 16, 37–38, 63–64, 100–102, 173–174, 212–213, 228, 290–291, 312–313, 376.

²⁴ *Tamże*, s. 174.

²⁵ *Acta capituli provincialis Fratrum Praedicatorum, Brunae in conventu Sancti Michaelis Archangeli, die 19. octobris, anno 1720. celebrati*, Pragae 1720.

²⁶ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 6.

się 14 czerwca 1724 r.²⁷ Jeszcze 3 czerwca 1724 r. podpisał się jako bakałarz (*praesentatus*)²⁸.

Będąc regensem, 7 kwietnia 1725 r. został wyznaczony definitorem na kapitułę generalną, która zebrała się 19 maja 1725 r. w Bolonii²⁹. 27 sierpnia 1725 r. został wybrany i zatwierdzony przeorem w klasztorze św. Idziego w Pradze³⁰. Urząd ten sprawował w latach 1725–1728³¹. Praskim przeorem, a zarazem drugim definitorem na kapitule prowincjalnej zebranej we Wrocławiu, był jeszcze 17 kwietnia 1728 r.³² Jednak już 1 maja 1728 r. został wezwany do Rzymu, aby cztery lata pełnić funkcję socjusza generała zakonu dla północnej prowincji we Włoszech (*in Borealibus provinciis*)³³.

Będąc socjuszem, 3 maja 1732 r. został wybrany na czeskiego prowincjała przez kapitułę prowincjalną zbraną w Znojmie³⁴. Na tym urzędzie został zatwierdzony 21 maja 1732 r., a wykonywał go w latach 1732–1736³⁵. 17 października 1737 r. obrano go przeorem w klasztorze św. Marii Magdaleny w Pradze, a 21 października tego samego roku tenże wybór został potwierdzony³⁶. W tej roli widać go jeszcze 5 marca 1739 r.³⁷ Wiadomo, że przed śmiercią był socjuszem generała zakonu na prowincję niemiecką³⁸. Zmarł 30 sierpnia 1742 r. w klasztorze św. Idziego w Pradze, w wieku 58 lat i będąc 42 lata po profesji zakonnej³⁹.

²⁷ NAPr, ŘD 17, s. 16. Jako magister teologii jest potwierdzony w latach: 1724 (19 VI, 5 VII, 26 VII, 14 VIII, 31 VIII, 7 IX, 13 IX, 20 IX, 3 X, 16 X), 1725 (21 II, 7 III, 16 III, 12 IV, 5 VIII, 5 IX, 10 IX, 12 IX). *Tamże*, s. 16, 38, 63–64, 101–102, 173–174, 213, 228, 291, 312–313, 376.

²⁸ *Tamże*, s. 291.

²⁹ NAPr, ŘD 13, s. 102; B.M. REICHERT (wyd.), *Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum*, t. IX (MOP, t. XIV), Romae 1904, s. 2.

³⁰ NAPr, ŘD 13, s. 115.

³¹ NAPr, ŘD 23, s. 8.

³² NAPr, ŘD 13, s. 143, 144, 147; *Acta capituli provincialis sacri Ordinis Praedicatorum. In conventu Vratislaviensi Sancti Adalberti martyris celebrati, & inchoati die 17. aprilis anno 1728*, [Pragae 1728].

³³ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 7. Jako socjusz generała zakonu wystąpił 24 czerwca 1728 r. *Acta capituli provincialis*, [Pragae 1728].

³⁴ *Acta capituli provincialis Ordinis Praedicatorum. In conventu S. Crucis Znoymensi celebrati die 3. maji, anno 1732*, Pragae 1732. J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 8.

³⁵ J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 247. Jako czeski prowincjał jest potwierdzony w latach: 1732 (15 IX), 1733 (13 IV, 22 IV, 6 V), 1734 (18 XI). NAPr, ŘD 17, s. 18, 65–67.

³⁶ NAPr, ŘD 13, s. 408; *Nomina & cognomina fratrum Ordinis Praedicatorum*, [Pragae 1738], s. Fv.

³⁷ J. ZOUHAR, *Česká dominikánská provincie*, s. 115.

³⁸ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730, przyp. 11.

³⁹ NAPr, ŘD 3, s. 123f; J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730. W niektórych źródłach występuje błąd odnośnie do lat profesji Thomasa Berana (41 zamiast 42 lata),

Beran jest autorem dzieła zatytułowanego: *Tractatus theologicus de religione eiusque actibus super Quaestione 81 et sequentes secundae secundae angelici et quinti ecclesiae doctoris d. Thomae Aquinatis*. Napisał je w 1722 r., będąc bakałarzem studium generalnego w Pradze. Nie ukazało się ono drukiem⁴⁰. Jest przechowywane w Narodowym Archiwum w Pradze⁴¹.

*

Literatura

Źródła archiwalne

Archivum Generale Ordinis Praedicatorum in Roma (AGOP)

IV, Registra Magistrorum, nr 200.

Archiwum Polskiej Prowincji oo. Dominikanów w Krakowie (ArDomKr)

Rs 1: *Luźne akta dotyczące klasztoru ss. dominikanek w Raciborzu, 1607–1670*.

Moravský zemský archiv v Brně (MZABr)

E16, B-knihy, kart. 4, rps 9: *Nomina et cognomina defunctorum fratrum et sororum Ordinis Praedicatorum Provinciae Bohemiae ab anno 1700*.

Národní Archiv v Praze (NAPr)

ŘD 2: *Catalogus fratrum et sororum sacri Ordinis Praedicatorum in Domino pie defunctorum ab annus 1700 conscripsit Rev. Pr Fr Gundisalvus Radt patria Neu-Boleslaviensis filius conventus Sancti Laurentij Iablonsis*.

ŘD 3: *Nomina fratrum et sororum Ordinis Praedicatorum ab anno jubilaeo 1701 in Provincia Bohemiae pie in Domino defunctorum*.

ŘD 10: *Liber provinciae Bohemiae Ordinis Praedicatorum (1693–1721)*.

ŘD 13: *Liber provinciae Bohemiae Ordinis Praedicatorum (1721–1738)*.

ŘD 17: *Liber studii generalis Pragensis Ord. Praed. 1677–1737*.

ŘD 23: *Diarium officii prioralis Conv. Prag. 1585–1774*.

ŘD 151: *Nomina et cognomina amantissimorum fratrum et sororum ordinis nostri qui potissimum ab anno 1720 in Domino in hac provincia obierunt*.

zob. NAPr, ŘD 2, s. 125r; NAPr, ŘD 151, bs., a także odnośnie do wieku (59 zamiast 58 lat), zob. Moravský zemský archiv v Brně, E16, B-knihy, kart. 4, rps 9, s. 124r.

⁴⁰ J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, t. III, s. 730.

⁴¹ NAPr, ŘD 228.

ŘD 228: *Tractatus theologicus de religione eiusque actibus, conscriptus sub fratre Thoma Elia Beran in studio generali Pragae ad s. Aegidium baccalau-
reo meritissimo.*

Źródła drukowane

Acta capituli provincialis Fratrum Praedicatorum, Wratislaviae in conventu S. Adalberti, die 2. Maii, anno 1716. celebrati, [Pragae 1716].

Acta capituli provincialis Fratrum Praedicatorum, Brunae in conventu Sancti Michaelis Archangeli, die 19. octobris, anno 1720. celebrati, Pragae 1720.

Acta capituli provincialis sacri Ordinis Praedicatorum. In conventu Vratislaviensi Sancti Adalberti martyris celebrati, & inchoati die 17. aprilis anno 1728, [Pragae 1728].

Acta capituli provincialis Ordinis Praedicatorum. In conventu S. Crucis Znoymensi celebrati die 3. maji, anno 1732, Pragae 1732.

Nomina & cognomina fratrum Ordinis Praedicatorum Provinciae Bohemiae cum expressione gradus, patriae, affiliationis, aetatis, professionis, incolatus & officii pro anno MDCCXXXVIII, [Pragae 1738], s. Fv.

QUETIF J., ECHARD J., *Scriptores Ordinis Praedicatorum recensiti notis historicis et criticis illustrati*, t. III, R. COULON, A. PAPIILLON (wyd.), Romae – Parissis 1909–1934, s. 729.

REICHERT B.M. (wyd.), *Acta capitulorum generalium Ordinis Praedicatorum*, t. IX (MOP, t. XIV), Romae 1904.

Literatura

ZOUHAR J., *Česká dominikánská provincie v raném novověku (1435–1790)*, Praha 2010.

ZOUHAR J., *Beran, Thomas Elias*, w: T. BAUTZ (wyd.), *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, t. XXXIV, Nordhausen 2013, kol. 84–85.

*

Abstract: Thomas Elias Beran OP (1683–1742) – the Prior Provincial of the Bohemian Dominican Province. Thomas Elias Beran was born on October 24th, 1683 in Prague. He entered the Dominican Convent of St Aegidius in Prague on July 14th, 1699 and made his first profession the following year, on July 14th. He completed his studies in Prague and

Bologna, earning a lecturing degree in 1710, baccalaureate (*praesentatus*) in 1716 and Master of Theology in 1724. He taught at studium in České Budějovice (1710–1712), at *studium generale* in Prague (1712–1714), at *studium formale* in the Convent of St Mary Magdalene in Prague (1714–1717), at studium in Znojmo (1717) and at *studium formale* in Brno (1717–1719). He held offices of magister studentium (1719–1721), baccalaureus (1722–1723) and regens (1723–1725) in *studium generale* in Prague. He was Prior of the Convent of St Aegidius in Prague (1725–1728), Prior Provincial of the Bohemian Dominican Province (1732–1736), Prior of the Convent of St Mary Magdalene in Prague (1737–1739) and Socius of the General Master. He died on August 30th, 1742 in the Convent of St Aegidius in Prague.

Keywords: Thomas Elias Beran, Dominicans, *studium generale* in Prague, Prior Provincial of the Bohemian Dominican Order.